

Geliş Tarihi: 21.06.2004

Orman Köylerinde Kadınların Eğitim ve Aile Planlaması Sorunları (Sarayköy Örneği)

● Yrd. Doç. Dr. Sezgin ÖZDEN
Evrin Parlaker
A. Ü. Çankırı Orman Fakültesi, Çankırı

ÖZET

Bu çalışmada Çankırı ili Eldivan ilçesine bağlı Sarayköy’de kadınların eğitim sorunları ve aile planlaması konusundaki bilinçleri ve uygulamaları araştırılmıştır. Köydeki evli ya da dul 80 kadınla yapılan anket sonuçları oransal ağırlık ve Ki-kare yöntemleri ile değerlendirilmiş ve kadınların eğitim durumları ile aile planlaması konularında bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Eğitim, Eldivan, Çankırı, Aile Planlaması

Women’s Education and the Birth Planning Problems in Forest Villages (Sarayköy Sample)

ABSTRACT

In this study, women’s educational problems and birth planning knowledge levels and practices have been investigated in Sarayköy in Çankırı province. Questionnaire results, which are, collected from 80 women, which are married or divorced, have been evaluated by percentage weight and chi-square methods and some results have been developed about women’s education status and birth planning practices.

Keywords: Woman, Education, Eldivan, Çankırı, Birth Planning

GİRİŞ

Orman köyleri ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde araştırmanın odak noktası çoğu zaman erkekler olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedeni kırsal kesimde karar vericilerin erkekler olarak kabul edilmesidir. Bu nedenle aile adına erkeklerin yanıtlarına itibar edilmektedir. Aynı zamanda, araştırmacıların

genellikle erkek olması ve kırsal kesimde kadınlarla yapılacak görüşmelerde çeşitli engellerin ortaya çıkması da diğer nedenlerden arasındadır. Sadece ormancılık araştırmalarında değil, toplum bilimlerindeki araştırmacıların da kadının durumu ile ilgilenmesi oldukça yenidir (Tan, 1979). Türk toplumunda, her ne kadar tersi iddia edilse de, aile içinde kadının rolü ise yadsınamayacak kadar fazladır. Kırsal alanda yapılan bir çalışmada erkeklerin büyük bir çoğunluğunun aile içi kararlarda eşinin fikrini aldığı görülmüştür (Özden, 2002). Kadınların ev işiyle uğraşp, ülke sorunlarını erkeklere bırakmaları konusu her ne kadar kırsal kesimde devam etse de modern ailelerde giderek yaygınlığını kaybetmektedir. Dünyanın bir çok bölgesinde olduğu gibi (Mahasneh, 2001; Smyke 1993; Sholkamy 1996), ülkemizde de kadının ana görevleri hane halkının beslenmesi, ev içi işlerin yapılması, çocukların eğitimi, bakımı ve yetiştirilmesi olarak görülmektedir. Bu tip görevler yüklenmiş kadınların eğitilmiş ve sağlıklı olması gelecek nesillerin durumu için büyük önem arz etmektedir. Ancak bazı batı ülkeleri dışındaki pek çok ülkede kadın eğitime gereken önemin verildiğini söylemek güçtür (Patel, 1998). Kadının erkek egemen bir toplumda erkeğin ve toplumun baskısından kurtulabilmesi için ekonomik bağımsızlığını kazanmış olması gerekmektedir. Bu da eğitilmiş kadınların sayısının artmasıyla olabilecektir. Türkiye'nin marjinal toplulukları dışında, kadınların eğitime karşı çıkılmamakta ancak özellikle kırsal kesimde kadınlara yeterince eğitim de verilmemektedir. Her ne kadar Türkiye'de kız çocuklarının okutulmasının önünde yasal engeller yoksa da ekonomik ve kültürel engeller hala varlığını sürdürmektedir. Türk kadınına ilk kez yüksek öğrenimin kapısı 1914 yılında açılmıştır. Sadece erkek öğrencilerin alındığı *Sanayi-i Nefise Mektebinin* 1879 yılında açılışından ancak 25 yıl sonra kız öğrencilerin alındığı *İnas Sanayi-i Nefise Mektebi* açılmıştır (Anonim, 2003). Eğitim Birliği Yasası 3 mart 1924 yılında çıkartıldığında kız ve erkek öğrenciler aynı eğitim sistemi içerisine alınmışlardır. Aslında, tarihsel gelişim açısından Türk Kadını günümüze kadar çok önemli aşamalar kaydetmiştir. Bir çok batı ülkesinde kadın hakları yasalara girmemişken Türkiye 1926 yılında Medeni Kanun ile kadınlara bazı haklar tanımış ve 1934 yılında ilk defa yerel seçimlerde seçilme hakkını elde etmişlerdir (Özden, 2001).

Diğer taraftan ağır yaşam ve çalışma koşulları altında kırsal kesim kadınlarının sağlığı çabuk bozulmakta ve özellikle kadın hastalıklarının tedavisinde eğitim yetersizliği sonucu bazı sorunlar yaşanmaktadır. Teknolojinin geliştiği bazı batı ülkelerinde kırsal kesimdeki kadınların sağlık ve aile planlaması eğitimi için video konferans gibi teknikler kullanılıyorsa da (McClelland ve Faulkner, 2002), Türkiye'de bu tür eğitimler için klasik yöntemler kullanılmaktadır. Sağlık Bakanlığının ve bazı gönüllü sivil toplum örgütlerinin kırsal sağlık eğitimi

projelerinin yanında, özellikle kırsal alanlarda geleneksel ve kulaktan duyma yöntemlerle kadın hastalıkları ve doğuma ilişkin müdahaleler varlığını sürdürmektedir. Kırsal kesimdeki kadınların bir çoğu doğum öncesinde ve doğum sırasında sağlık kuruluşlarına başvurmamakta ve tıbbi yardım almamaktadırlar. Bunun sonucunda özellikle akraba evlilikleri sonucu hasta ya da engelli çocuklar doğmaktadır. Bu çalışmada örnek olarak seçilen köydeki kadınların eğitim ve aile planlaması bilinci incelenmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın ana materyalini araştırma alanı olarak seçilen Sarayköy'de oturan, rasgele seçilmiş olan 80 evli kadınla, yüz yüze görüşme yoluyla elde edilen anket sonuçları ve bizzat araştırmacıların o yörede elde ettiği bilgiler oluşturmaktadır. Örnek sayısı aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır.

$$n = \frac{(Z^2 \cdot N \cdot P \cdot Q)}{[(N \cdot E^2) + Z^2 \cdot P \cdot Q]}$$

n: Örnek sayısı

Z:Güven düzeyi (%95)

N:Örnekleme konu olan kütle (144)

P: Ölçülmek istenen özelliğin ana kütlede bulunma olasılığı (144/191)

Q: 1-P

E: Kabul edilen örnekleme hatası (0,1) göstermektedir

Ana kütle: Köydeki kadın sayısı (191 kişi)

Örnekleme konu olan kütle: Evlenmiş kadınların sayısı (Dul olanlar da dahil) (144 kişi)

Buna göre, alınması gereken minimum örnek sayısı 48 (47.66) kişidir. Ancak, köyde daha fazla evli kadına sorunsuz ulaşıldığı için 80 evli kadınla görüşmeler yapılmıştır.

İç Anadolu Bölgesi'nin illerinden biri olan Çankırı'nın Eldivan ilçesine bağlı Sarayköy'de bu araştırmanın yapılmasındaki amaç köyde yaşayan kadınların eğitim ve sağlık durumlarını incelemek, bunları değerlendirmek ve böylelikle bugüne dek ihmal edilmiş bir kesim olan orman köylü kadınlarını tanımlamaya yardımcı olacak veri elde etmektir.

Sarayköy; Çankırı iline 20 km, Eldivan ilçesine ise 2 km. uzaklıktadır. Sarayköy'ün Eldivan ilçesine 2 km. uzaklıkta olmasının getirdiği büyük avantajlar vardır. Bu avantajların en önemlisi ulaşımında sorun yaşanmamasıdır. İnsanlar geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Yaşamın kente göre daha kolay ve imkanların da yeterli olduğuna inanan köy halkından dışarıya pek fazla giden olmamıştır. Eldivan ilçesinin içinde Sarayköy'ün de yararlandığı 3 İlköğretim okulu, 1 Lise, 1 Sağlık Meslek Lisesi vardır. Sarayköy'de ayrıca okul bulunmamaktadır. Sağlık hizmetleri de Eldivan ilçesinin içerisindeki sağlık ocağından karşılanmaktadır. Sağlık hizmetlerinden yararlanmak için ayrıca Çankırı iline de gidilmektedir. Araştırma alanı olarak seçilen Çankırı ilinin Eldivan ilçesine bağlı Sarayköy 6831 sayılı Orman Kanununun 31. maddesi kapsamına giren bir orman köyüdür. Yörenin araştırma konusunun özelliklerini taşıması, ulaşımın kolay olması, zaman ve maliyetin geniş ölçüde düşük olması nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada "Monografik (tek birimli) örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, eldeki bilgilere dayanılarak, ana alanın temsilcisi olduğu yargısıyla o alanın bir alt kümesi ya da birimi örnek olarak seçilir. Böylelikle seçilen alt küme ya da birim, alanın tipik bir örneği sayılır. Gözlemler ve bu örnekle sınırlandırılarak elde edilen veriler tüm alana yaygınlaştırılır. Ancak bu çalışmada elde edilen verilerin tüm orman köylerine yaygınlaştırılması doğru olmayabilir. Bu verilerden ancak fikir edinmek amacıyla yararlanılması daha doğru olacaktır. Seçilen örneklerin çok dar bir alanla araştırma maliyetinin geniş ölçüde azaltılması bu yöntemin en önemli yararını oluşturmaktadır. Buna karşılık örnek alan hakkında yeterince sağlam ve güvenilir bilgilerin bulunması gerekmektedir (Sencer ve Irmak, 1984).

Bu çalışmada anket sonucu elde edilen veriler χ^2 (Ki-kare) testi ile değerlendirilmiştir. Davranış araştırmalarında en sık kullanılan güven düzeyi $1-p=0.95$ (Sencer ve Irmak, 1984) olduğu için bu çalışmada da %95 güven düzeyi kullanılmıştır. Nitel değişkenler arasındaki bağıntının ölçülmesinde en sık başvurulan temel istatistik işlem, χ^2 testidir. Başka bir deyişle, bu test, değişkenin sınıflayıcı seçeneklerine göre yapılan bir ölçümde beliren çapraz dağılıma bakarak söz konusu değişkenler arasında gözlenen bağıntıyı hesaplama yoludur. Ki-kare testi frekans tablolarında uygunluk testi, çapraz tablolarda ise bağımsızlık testi biçiminde uygulanır. Ki-kare uygunluk testi $r*1$ ya da $1*c$ tipindeki frekans tablosunda her bir sınıfta gözlenen frekansların (f_o), bu frekans dağılımının uyduğu

varsayılan belirli ya da herhangi bir dağılıma göre hesaplanan teorik frekanslar (f_b) ile benzerliğini test etmeyi amaçlar (Özdamar, 2002). Uygunluk testi, değişkenler arasında bir bağıntının bulunmadığı varsayımı doğrultusunda elde edilen dağılımla, gözlenen dağılımı karşılaştırma temeline dayanır. Başka bir deyişle, söz konusu değişkenler arasında bir bağıntının olmaması durumunda belirmesi beklenen dağılımla gözlem sonucu elde edilen gerçek dağılım arasında bir karşılaştırmayı içerir. Uygunluk testinde serbestlik derecesi $sd = k - 1$ biçiminde hesaplanır. Buradaki k tablonun göze sayısıdır. χ^2 testinin önemliliği $sd = k - 1$ serbestlik dereceli teorik χ^2 dağılımının kritik değerlerine ($\chi^2_{\alpha, sd}$) göre belirlenir.

Eğer; $\chi^2 < \chi^2_{\alpha, sd}$ ise uygunluk olduğu, $\chi^2 > \chi^2_{\alpha, sd}$ ise uygunluk olmadığı sonucuna ulaşılır.

χ^2 testi iki değişken arasındaki ilişkiyi gösteren bir çizelgede gözlenen gerçek dağılımın, salt rastlantısal olarak belirecek bağıntısız bir dağılımından (beklenen dağılımdan) ayrılma derecesini araştırır. İki dağılım arasındaki ayrım ne kadar büyükse, o bağıntı o kadar yüksek demektir.

Bu açıklamalara göre, χ^2 testinin formülü şöyledir:

$$\chi^2 = \sum \left[\frac{f_g - f_b}{f_b} \right]$$

Bu eşitlikte f_g = gözlenen sıklık, f_b = beklenen sıklıktır. Bu eşitlik, χ^2 testi uygulanacak çizelgenin her gözesi için beklenen sıklığın hesaplanmasından sonra, bununla, gözlenen sıklık arasındaki ayrımın karesinin alınarak sonucun beklenen sıklığa bölünmesini öngörmektedir (Sencer ve Irmak, 1984).

Araştırma alanı olan Sarayköy'de doğan-büyüyen ve orada yaşamakta olan rastlantısal seçilmiş 80 evli kadınla, birbirinden etkilenmeyecek şekilde yüz yüze görüşme yolu ile anket yapılmıştır. Anket formu hazırlandıktan sonra deneme anketi yapılmış ve ankette belirlenen hatalar düzeltilmiştir. Ayrıca, araştırma yapılmadan önce konu ve yöre ile ilgili ön çalışma yapılmıştır. Soruların çoğu kapalı uçlu olup, cevap alternatiflerinin önceden tespit edilmesinin güç olduğu

hallerde bazı açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Anket formu, 13 sorudan meydana gelmektedir. Soru formu 4 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; araştırma kapsamına giren kadınların eğitim durumları, çocuk sayısı, eş ile olan akrabalık durumları ve bu evlilik sonucunda doğan çocuklarda bir sağlık problemi olup, olmadığı gibi sorular yer almaktadır (1, 2, 3, 4, 5). İkinci bölümde ise; kadınların doğuma ve aile planlamasına olan yaklaşımlarını tespit etmek amacıyla doğum şekli, yapıldığı yer, aile planlamasına olan bakış açıları, uygulanan yöntem ile ilgili sorular bulunmaktadır (6, 7, 8, 9). Üçüncü bölümde; sağlığa verilen önemi belirtmek amacıyla gidilen sağlık kontrolü sayısı gibi sorular yer almaktadır (10, 11). Son bölümdeki soruların cevabı ise; kadınların hayat ile ilgili görüşleri ve şehirde yaşama isteği ile ilgilidir (12, 13).

Anketin uygulanması, üç bayan anketör tarafından yapılmıştır. Görüşmecilerin bayanlardan oluşmasının nedeni, kadınların rahat hareket etmelerini sağlayarak sorulara daha doğru ve tutarlı bir şekilde cevap vermelerini sağlamaktır. Anketörler araştırma konusunda bilgilendirilmiş, soru formunun nasıl uygulanacağı konusunda da eğitilmişlerdir. Öncelikle kadınlarla konuşmalarında nelere dikkat edecekleri, nasıl hareket etmeleri gerektiği belirtilmiş, soruların nasıl sorulacağı ve cevapların forma nasıl işleneceği kendilerine anlatılmıştır.

Anket formları evlere ziyaret yapmak suretiyle doldurulmuştur. Bu ziyaretler köyü tanıyan ve aynı zamanda orada yaşayan iki genç kızla birlikte yapılmıştır. Kadınların soruları cevaplarken, herhangi bir etki ve zorlamaya maruz kalmamaları amacıyla erkeklerin ve eşlerin olmadığı bir ortam seçilerek birebir görüşme yoluna gidilmiştir. Önce sohbet etmek suretiyle sıcak bir ortam yaratılmış, sonra formların doldurulmasına geçilmiştir. Formun uygulanması sadece evlenmiş kadınlarla yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma Alanında Demografik Durum

Tablo-1'de görüldüğü gibi Sarayköy'ün 2001 yılındaki nüfusu 370 kişidir. Nüfusun %52'si (191 kişi) kadınlardan %48'i (179 kişi) erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 1. Köy Nüfusu'nun Cinsiyet ve Yaş gruplarına Göre Dağılımı.

Cinsiyet	Yaş Grupları			Toplam
	0-14	15-64	65+	
KADIN	20	125	46	191
ERKEK	29	107	43	179
TOPLAM	49	232	89	370

Tablo 1'de de görüldüğü gibi Sarayköy' de 2001 yılı verilerine göre, 0-14 yaşları arasında bulunanların sayısı toplam 49 kişidir. Bu, toplam nüfusun %13,24 ünü oluşturmaktadır. Aktif yaş grubu olarak değerlendirdiğimiz 15-64 yaşları arasında bulunanların % 53,88' i kadın, % 46,12' si erkektir. Erkeklerin sayısının az olmasının nedeni çalışmak için kentlere göç etmeleridir. Ancak göç edenlerin çok olmadığı, kadın erkek sayısı arasındaki farkın küçük olmasından da anlaşılmaktadır. Çünkü kırsal bölgelerde öncelikle erkeklerin göç ettiği bilinmektedir. Aktif nüfusun büyük bölümünün göç etmemiş olması köyün gelişimi açısından oldukça yararlıdır.

Tablo-2 incelendiğinde bekar kadınlar toplam nüfusun % 10,27'sini oluştururken, bekar erkekler ise toplam nüfusun %10'nu oluşturduğu görülmektedir. Toplum içerisinde evlilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Evli olanların toplamı 228 olup, toplam nüfusun %62'sini oluşturmaktadırlar. Dul olanların % 76,92' sini kadınlar oluştururken, % 23,08'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Dul olanların hepsinin eşleri ölmüştür.

Tablo 2. Köy Nüfusu'nun Cinsiyet ve Medeni Duruma Göre Dağılımı

Cinsiyet	Medeni Durum					Toplam
	Çocuk	Bekar	Evli	Dul	Boşanmış	
KADIN	9	38	114	30	-	191
ERKEK	19	37	114	9	-	179
TOPLAM	28	75	228	39	-	370

Bir çok kırsal alan çalışmasında görüldüğü gibi bu köyde de boşanmış kadın ve erkeğe rastlanmamıştır. Daha önce yapılan arazi deneyimlerinden de gözlemlendiği üzere; bunun nedeni kırsal bölgelerde boşanmanın yok denecek kadar az olması ve boşanmış olanların da köyde yaşamaya devam etmeyip kente göç etmeleridir.

Köydeki öğrenim durumu ele alındığında, okul çağında olmayanların köyün nüfusunun % 5,67'sini oluşturduğu görülmektedir (Tablo-3). Yine Tablo-3'de

görülebileceği üzere okur-yazar olmayanlardan % 83,3'ünü (60/72) kadınlar oluşturmaktadır. Köylü kadının %15,7'si okur-yazardır. İlkokul mezunların oranı her iki cins için de yüksektir. Kadınların % 39,7'si, erkeklerin % 53'ü ilkokul mezunudur. Kadınların % 7,32'si ortaokul, % 2,09'u ise Lise mezunudur. 2001 yılı verileri incelendiğinde, köyde yüksekokul mezunu kadın ve erkek olmadığı görülmektedir.

Tablo 3. Köy Nüfusu'nun Cinsiyet ve Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Cinsiyet	Öğrenim Durumu							Toplam
	Okul Çağında Değil	Okur Yazar Değil	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek	
Kadın	7	60	30	76	74	4	-	191
Erkek	14	12	17	95	24	17	-	179
Toplam	21	72	47	171	38	21	-	370

Tablodan da anlaşıldığı üzere Sarayköy'de erkeklerin okutulması kızlardan çok daha fazladır.

Anket Bulguları

Yukarıda da değinildiği gibi ankete katılan kadınların % 27,50'si okur-yazar değildir. % 8,75'i okur-yazar, % 35'i ilkokul mezunu, % 23,75'i ortaokul mezunu, % 5' i lise mezunudur.

Çocuk sahibi olmayanlar % 2,50'dir. Bir çocuğu olanlar % 10, iki çocuğu olanlar %31,25, üç çocuğu olanlar % 20'dir. Dört ve üstü sayıda çocuğa sahip olanlar % 33,75'dir.

Kadınların % 83,75'i gelecekte kızlarının imkanlarının kendi imkanlarından daha iyi olacağına inanmakta buna karşın %16,25'i buna inanmamaktadır.

Eşleriyle akraba olmayanlar % 90'lık bir kısmı oluştururken, eşleriyle akraba olmayanlar ise %10 gibi az bir oranı oluşturmaktadır.

Akraba evliliği sonucu doğan çocukların % 2,50'sinde bir sağlık problemi görülmesine karşın % 97,50'sinde böyle bir probleme rastlanmamıştır.

Kadınların % 31,25'inin doğumu yakınları tarafından yaptırılmıştır. % 7,50'sinin doğumunu ebe, % 61,25'inin doğumunu doktor yaptırmıştır.

Doğumunu evde yapanların oranı % 37,50 iken hastanede yapanların oranı % 62,50'dir.

Kadınlardan % 53,75'i aile planlaması yapmamakta ve hiç korunmamaktadır. % 5'i kordon bağlatarak, % 2,50'si ise doğum kontrol hapları ile korunmaktadır. % 38,75'i ise diğer yöntemlerle korunmayı tercih etmektedir.

Sağlığına yeterince dikkat ettiğini söyleyenler % 78,75, dikkat etmeyenler ise % 21,25'dir.

Son bir yıl içerisinde hiç sağlık kontrolüne gitmeyenler % 50'dir. Bir kez sağlık kontrolüne gidenler %12,50, iki kez gidenler %16,25, 3 kez gidenler % 2,50, üçten fazla gidenler ise %18,75'dir.

Hayatından memnun olanlar % 90, memnun olmayanlar %10' dur.

Şehirde yaşamak isteyenlerin oranı % 62,50, istemeyenler % 37,50'dir.

Ki-kare Testi Bulguları

Aşağıda eğitim durumu değişkeni ile diğer bazı değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için yapılan Ki-kare analizlerinin sonuçları verilmiştir, buna göre; Eğitim durumu ile çocuk sayısı arasında ilişki vardır ($\chi^2 > 16,919$ (Serbestlik derecesi: 9, Önem Düzeyi $P < 0,05$). Bu ilişki ters yönlü bir ilişkidir. Yani eğitim artıkça çocuk sayısı düşmektedir. Köyde en yüksek eğitimli olan Lise mezunlarının %75'inin sadece bir çocuğu vardır ve hiçbirininin 3'den fazla çocuğu yoktur. Diğer taraftan, okur yazar olmayanların % 63'ü 4 ve daha fazla çocuğa sahiptir. Bu oran okur yazarlarda %57, İlköğretim mezunlarında % 19'a kadar düşmektedir.

Kadınların eğitim durumları ile gelecekte kızlarının imkanlarının daha iyi olup-olmayacağı düşüncesi arasında ilişki vardır ($\chi^2 > 7,815$, Serbestlik derecesi: 3, Önem Düzeyi $P < 0,05$). Bu ilişkide en karamsar grup, kızlarının kendilerinden daha iyi olanaklara sahip olmalarına %37 ile hayır cevabını veren okur yazar olmayan gruptur. Kötümserlik oranı okur yazarlarda %15'e ve ilköğretim mezunlarında %5'e kadar düşmektedir. Ancak lise mezunlarında tekrar %25'e çıkmaktadır. Bunun nedeni lise mezunlarının iş bulmadaki zorlukları nedeniyle hayata karamsar bakmaları olabilir. Daha alt tahsil seviyesindekiler köyün dışıyla fazla irtibatlı olmadıklarından hayatın zorluklarını küçümsemektedirler.

Lise mezunlarının hiçbirisi akraba evliliği yapmamışken, ilköğretim mezunlarının %6'sı okur yazarların %14'ü ve okuma yazma bilmeyenlerin %18'i akraba evliliği yapmıştır. Lise mezunlarını tamamı doğumda bir sağlık görevlisinden (ebe, doktor) yardım almışken, ilköğretim mezunlarının %21'i, okur yazarların %42'si ve okur yazar olmayanların %45'i doğumda sağlık hizmetlerinden yararlanamamış doğumu yakınları veya yaşlı kadınlar yaptırmıştır.

Eğitim durumu ile doğum kontrolü arasında ilişki vardır ($\chi^2 > 16,919$, *Serbestlik derecesi: 9, Önem Düzeyi* $P < 0,05$). Lise mezunlarının %25'i doğum kontrolü yapmamaktadır. Bunu nedeni bu kesimin henüz genç olmaları ve çocuk istemeleridir. Okur yazar olmayanların %81'i, okur yazarların %42'si ve ilköğretim mezunlarının da %42'si herhangi bir doğum kontrol yöntemini kullanmamaktadır. Görüldüğü gibi eğitim düzeyi arttıkça korunma oranı da artmaktadır. Ancak doğum kontrolü yapanların büyük çoğunluğu (%84) geri çekme ve dışarıda ejakülasyon gibi geleneksel ve güvenli olmayan yöntemleri kullanmaktadır. Akraba evliliği yaygın olmamasına karşın yapılan akraba evliliklerinin %25'inde sağlık sorunu olan çocuklar belirlenmiştir. Diğer taraftan korunma ile çocuk sahibi olma arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2 > 16,919$, *Serbestlik derecesi: 9, Önem Düzeyi* $P < 0,05$). Şöyle ki; korunmayanların %47'si 4 ve daha fazla çocuğa sahipken korunanların sadece %18'i 4 ve daha fazla çocuğa sahiptir. Korunanların çoğunun (%57) en fazla iki çocuğu vardır.

Eğitim durumu ile şehirde yaşama isteği arasında ilişki yoktur ($\chi^2 < 7,815$ *Serbestlik derecesi: 4, Önem Düzeyi* $P < 0,05$). Lise mezunlarının tamamı, ilköğretim mezunlarının %61'i, okur yazarların %85'i ve okuma yazma bilmeyenlerin %50'si şehirde yaşamak istemektedir. Görüldüğü gibi tüm tahsil düzeylerinde kentte yaşama arzusu yüksektir. Bunun nedeni televizyon radyo gibi iletişim araçlarının köyler dahil her yere ulaşmış olması ve bu medya organlarında kentlerin birer çekim merkezi olarak gösterilmesidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye'de kırsal alandaki eğitim seviyesi her zaman kentlerin gerisinde kalmıştır. Bunun başlıca nedeni buralarda yaşayan insanların olanak ve fırsatlarının kentlerde yaşayanlardan çok daha az olmasıdır. Bunun yanında aile planlaması çalışmalarını kırsal alanlara kentler kadar yaygınlaştırılmadığı için köylerdeki nüfus artış hızı kentlerdekinden çok fazladır. Nüfus artış hızının bu denli fazla olması zaten kıt olan

kaynakların daha çok kişi tarafından paylaşılmasını zorunlu kılmış, “*başa baş noktasının*” aşıldığı durumlarda dışarıya göçler başlamıştır. Bu durum nüfus planlamasını zorunlu kılmış ve ailelerin bu konuda bilinçlendirilmeleri için çeşitli projeler hayata geçirilmiştir. Bunun yanında çocuk yetiştirmenin zorlaşması nedeniyle de aile planlamasına verilen önem oldukça artmıştır. Aile planlamasına yönelme ile birlikte çocuk sayısında düşüş sağlanmıştır. İstenmeyen gebeliklerin önlenmesinin bir yolu da kürtajdır. Kürtaj bazı koşullar altında yasalarca serbest bırakılmıştır. İstemli düşük yapılabilmesi için evlilerde eşlerin rızası aranmaktadır. Öte yandan bu yöntemin uygulanması, istenmeyen gebeliklerin ilkel yöntemlerle sonlandırılması sonucu ortaya çıkan ölümleri, hastalık ve sakatlıkları azaltmıştır (Anonim, 1994).

Bunun yanında çeşitli korunma yöntemleri de oldukça yaygınlaşmıştır. Anket sonuçlarında; eğitim seviyesi ile korunma arasında ilişki tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan kadının korunmaya daha çok önem verdiği tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi yüksek olan kadının korunmaya daha çok önem verdiği tespit edilmiştir.

Ele alınan köyde Sağlık Ocakları'nın yaptığı çalışmaların sonuç verdiği açıkça görülmektedir. Kordon bağlatma, doğum kontrol hapları ve diğer yöntemlerle korunan kadının daha sık sağlık kontrolüne gittiği tespit edilmiştir.

Günümüzde akraba evliliğinin doğurduğu sakıncalar bilinmesine karşın eskisi kadar çok olmasa da hala yaygın bir şekilde gerçekleşmektedir. Araştırma alanı olarak ele alınan Sarayköy'de akraba evliliği oldukça düşüktür. Her ne kadar akraba evliliği yapan eş sayısı az olsa da akraba evliliği ile bu tip evlilik sonucu doğan çocuklarda meydana gelen sağlık problemleri arasında bir ilişki saptanmıştır.

Doğum sırasında kadınların yalnızca % 76'sı sağlık personelinin yardım almakta ve % 60'ı bir sağlık kuruluşunda doğum yapmaktadır. Evde yapılan doğumların dağılımı; yerleşim yeri, bölgeler ve kadının eğitimi açısından önemli farklılıklara sahip olup, kadın ve bebek sağlığına ilişkin diğer ölçütlerle koşutluk göstermektedir. Bu oranlar kırdaki % 19,8; kentte % 27,4; Batı'da % 19,8; Doğu'da % 69,6; Okur-yazar olmayanlarda % 63,2, İlkokul mezunlarında % 29,6, Ortaokul ve üzeri öğrenim görenlerde % 12' dir. Evde sağlık personeli yardımı ile yapılan doğumlar % 24,8, evde sağlık personeli yardımı olmaksızın yapılan doğumlar ise % 24,3' tür (Anonim, 1994).

Sarayköy'deki kadınları % 68,75'i doğum sırasında bir sağlık personelinden yardım almış ve % 62,50'si bir sağlık kuruluşunda doğum yapmıştır. Bu da köyün anne ve çocuk sağlığı açısından Türkiye ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere hayatından memnun olan kadınların oranı oldukça yüksektir. Bunun sebebi Sarayköy'ün Eldivan'a olan mesafesinin oldukça kısa olması, ilçenin tüm imkanlarından köy halkının rahatlıkla yararlanabilmesidir. Diğer taraftan Sarayköy'ün, Eldivan'a yakın olması köylü kadınının toplumla daha iç içe olmasını sağlamış ve köylü kadınının sosyalleşmesini sağlamıştır. Bunun sonuçlarını çalışmanın sonuçlarında da görmek olasıdır. Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE) 2003 yılında yaptığı "Yaşam Memnuniyeti Araştırması"na göre Türkiye'nin %66,9'u geleceklerinden umutlu olduklarını belirtmişken (DİE, 2003), Sarayköy'de bu oran %90'lara ulaşmıştır. Bunun temel nedeni köyün ilçeye çok yakın olması ve görece olarak diğer köylerden sosyoekonomik olarak daha iyi olması gösterilebilir. Diğer taraftan DİE'nin en son verisi olan 1990 yılı verilerine göre Türkiye'de okur yazar olmayan kadın oranı %75,2, İç Anadolu Bölgesinde %74,7 ve Çankırı'da %56,2'dir. Türkiye'de 30 yıllık sürede, yıllık düşüş hızı 1.57, İç Anadolu Bölgesinde %1,73 ve Çankırı'da %0,9 olduğu göz önüne alındığında bu değerleri Sarayköy'deki değerlerle karşılaştırabilmek için 2001 yılına enterpole etmek gerekmektedir.

Tablo 4. Kadın Okur Yazar Olmayanlardaki Düşüş Trendi ve Sarayköy

Yıllar	Türkiye	İç Anadolu	Çankırı	Sarayköy
1960	%75,2	%74,7	%56,2	Veri Yok
1990	%28	%22,7	%27,5	Veri Yok
2001*	%10,73	%3,67	%17,60	%31

Tablo-4 incelendiğinde Türkiye'de 1960 yılında kadınların %75'inden fazlası okur yazar değilken 2001 yılında %10'lara kadar düşmüştür. İç Anadolu Bölgesinde yıllık % 1.73 gibi büyük bir hızla %4'ün de altına gerileyen kadın eğitimsizliği Çankırı ve Sarayköy'de aynı ivmeyi yakalayamamıştır. Çankırı Türkiye ortalamasının üstüne çıkmış ve Sarayköy de Çankırı ortalamasının neredeyse iki katına çıkmıştır. Köydeki kadın okur yazarlığının erkeklerden yüksek seviyede

* Devlet İstatistik Enstitüsünün konuyla ilgili en son yayını 1990 yılına ait olduğundan 1960 ile 1990 yıllarındaki okur yazar olmayanların düşüş hızları hesaplanmış ve aynı trendin devam ettiği varsayımı ile 2001 yılındaki okur yazar olmayan kadınların oranları, Türkiye, İç Anadolu Bölgesi ve Çankırı için hesaplanmıştır.

olmasının nedeni genç ve okumuş erkek nüfusun bir bölümünün köyden ayrılmış olması, yaşlı ve eğitimsiz insanların köyde yaşıyor olmalarıdır. Her ne kadar istatistikler olumsuz görünüyorsa da bir nesil sonra Sarayköy'deki eğitim durumunun bölgenin koşullarına uyum göstereceği beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 1994: **Türkiye' de Kadının Durumu**, *Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı Türkiye Ulusal Raporu*, T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Anonim, 2003: **TBMM Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu**, *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları*, ISBN 975 19 2155 4, Mart 2003, Ankara
- DİE, 2003: **2003 Yaşam Memnuniyeti Araştırması**, *DİE Yayınları*, Ankara.
- Mahasneh, S.M., 2001: **Health Perceptions and Health Behaviours of Poor Urban Jordanian Women**, Issues And Innovations In Nursing Practice, *Journal of Advanced Nursing*, 36(1), 58-68
- McClelland, L., Faulkner, K. 2002: **Using Videoconferencing To Deliver A Health Education Program To Women Health Consumers In Rural And Remote Queensland: An Early Attempt And Future Plans**, *Australian Journal of Rural Health* (2002) 10, 65-72
- Özdamar, K. 2002: **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**, 1. Cilt, 4. Baskı, ISBN: 975-6787-00-7, Kaan Kitabevi.
- Özden, S. 2001: **Rural Women's Status and Problems in Forest Villages (Ayseki Village Sample)**, *International Conference, FOREST RESEARCH: A Challenge for an Integrated European Approach*, Thesaloniki, Greece
- Özden, S. 2002: **Orta Toros Dağlarında Yaşayan Yörüklerin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Kültürleri, Göçerlik ve Kalkınmalarının Desteklenmesi**, *Türkiye Dağları 1. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Sf. 196-205, 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı.
- Patel, I. 1998: **The Contemporary Women's Movement And Women's Education in India**, *International Review of Education* 44 (2-3): 155-175, 1998.
- Sencer M, Irmak Y, 1984: **Toplumbilimlerde Yöntem**, *Say Yayıncılık*, 2. Baskı, İstanbul
- Sholkamy H. 1996: **Women's Health Perceptions: A Necessary Approach to an Understanding of Health and Well Being**. *The Population Council*, Giza, Egypt.
- Smyke P. 1993: **Women and Health**. *Zed Books Ltd*, London.
- Tan, M. 1979: **"Kadın" Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, Tisa Matbaası, Ankara